

De invloed van de relatie tussen ouders op de ondersteuning aan hun adolescente kinderen

Cyril Leuvenink, Susan Branje en Marcel van Aken

Inleiding

De adolescentiefase wordt voor kinderen gekenmerkt door een aantal specifieke ontwikkelingstaken op het gebied van de biologische ontwikkeling, de ontwikkeling van een identiteit en verschuivingen in sociale relaties. Ook voor de ouders van adolescente kinderen dienen zich gedurende deze fase belangrijke ontwikkelingstaken aan. Een van hun ontwikkelingstaken betreft het aanpassen van hun opvoedingsgedrag aan de toenemende behoefte aan onafhankelijkheid en autonomie van hun kinderen (Slot & Spanjaard, 1996). Ouders rapporteren meer zorgen, angst en stress bij het opvoeden van adolescenten dan bij kinderen van andere leeftijden (Silverberg, 1996). Bovendien lijken veel ouders in deze periode een soort midlife-crisis te ondergaan, die op te vatten is als een tweede adolescentie van henzelf. Veel ouders hervatten dan de zoektocht naar doelen, betekenissen en verbintenissen (Sroufe et al., 1992). Ouders van adolescenten rapporteren eveneens meer ontevredenheid over het huwelijk dan ouders met jongere kinderen (Holmbeck et al., 1995).

Bij deze ontwikkelingstaken van adolescenten en hun ouders is relationele ondersteuning onontbeerlijk (Van Lieshout & Van Aken, 1995). Relationele ondersteuning betreft kenmerken van sociale relaties die bijdragen aan het bevredigend oplossen van ontwikkelingstaken. In het theoretisch kader dat ten grondslag ligt aan deze studie (zie Van Aken et al., 1999; Van Lieshout et al., 1999) worden aan relationele ondersteuning vier dimensies onderscheiden, die worden gekoppeld aan vier dimensies van ontwikkelingstaken, te weten affect, gedrag, cognitie en intenties. Deze vier dimensies betreffen emotionele ondersteuning (ondersteuning op het gebied van het affect, zoals warmte bieden, troosten), respect voor autonomie (ondersteuning op het gebied van het gedrag, zoals het stimuleren van zelfwerkzaamheid), kwaliteit van informatie (ondersteuning op het gebied van de cognitie, zoals adequate en heldere informatie geven), en convergentie van doelen (ondersteuning op het gebied van de intenties, zoals overeenstemming over school- of beroepskeuze). Naast deze vier dimensies wordt nog een extra dimensie, acceptatie, onderscheiden die meer een beeld geeft van de waardering voor de relatie als geheel.

Relationele ondersteuning wordt ervaren in relaties met belangrijke personen uit het sociale netwerk. Voor adolescenten zijn dat, ondanks het toenemende belang van leeftijdgenoten, nog steeds in grote mate de ouders (vgl. Scholte et al., 1998). Daarnaast geldt voor ouders dat met name de relationele ondersteuning die ervaren wordt in de ouderrelatie van belang is voor het kunnen oplossen van de voor hen relevante ontwikkelingstaken. Dit impliceert ook dat hoe meer ondersteuning de ouder van zijn of haar partner ervaart, hoe beter de ouder in staat is om het opvoedingsgedrag aan te passen aan de behoefte van zijn of haar kinderen c.q. de kinderen ondersteuning te bieden.

Gebaseerd op deze veronderstelling wordt in dit onderzoek¹ de samenhang bestudeerd tussen enerzijds de ondersteuning die ouders van adolescente kinderen van elkaar ervaren, en anderzijds de ondersteuning die zij aan hun kinderen geven. Onze verwachting is dat de kwaliteit van ondersteuning in de relatie tussen de ouders van invloed is op de mate waarin de ouder in staat is om de adolescent te ondersteunen bij de aanpak van zijn of haar ontwikkelingstaken.

Cochran (1990) vond dat een goede relatie tussen ouders samenhangt met de algemene tevredenheid van de moeder, met haar tevredenheid over het ouderschap, en haar responsiviteit ten opzichte van haar kind. Verschillende onderzoeken vonden een positieve samenhang tussen de kwaliteit van de ouderrelatie en de aanpassing van het kind (voor een overzicht zie Erel & Burman, 1995). Holmbeck et al. (1995) vonden dat in gezinnen waar veel spanning is, de ouders minder responsief reageren op ontwikkelingsveranderingen van de kinderen. Ook vanuit onderzoek naar conflicten tussen ouders komt steun voor onze verwachting. Ouders die veel conflicten met elkaar hebben, blijken vaak minder effectieve disciplinerings technieken te gebruiken (Wilson & Gottmann, 1995).

Daarnaast wordt in dit onderzoek gekeken in hoeverre de leeftijd van de ouder een invloed heeft op de samenhang tussen de ondersteuning die de ouder van de partner ervaart en de ondersteuning die de ouder aan de adolescent geeft. In de literatuur wordt veelal alleen gekeken naar het hoofdeffect van leeftijd op de ondersteuning die aan het kind geboden wordt. Hoe ouder de moeder is bij de geboorte van haar eerste kind, hoe meer positieve, sensitieve en stimulerende interacties ze met haar kinderen heeft (Belsky, 1984). De leeftijd van de ouder kan echter ook op een indirecte manier van invloed zijn, via de kwaliteit van de ouderrelatie. De mate waarin de ouder met toenemende leeftijd tevreden is over de kwaliteit van de ouderrelatie vertoont een curvilineair patroon. In het begin is de tevredenheid zeer hoog, waarna deze drastisch afneemt bij de geboorte van het eerste kind. De tevredenheid blijft relatief laag totdat de kinderen het huis verlaten (Levenson et al., 1993), of blijft zelfs afnemen tot die tijd (Reedy et al., 1981). Het kan zijn dat dit curvilineair patroon in kwaliteit van de ouderrelatie alleen samenhangt met de ontwikkelingsfase van het kind. Omdat de kinderen in dit onderzoek allen in de adolescentiefase zijn, zal de leeftijd van de ouder in dat geval het verband tussen de ouderrelatie en de gegeven ondersteuning aan het kind niet beïnvloeden. De leeftijd van de ouder kan echter ook direct de samenhang tussen ouderrelatie en gegeven ondersteuning beïnvloeden (bijvoorbeeld wanneer bij oudere ouders de kwaliteit van de relatie belangrijker is). In dat geval wordt wel een effect verwacht van leeftijd van de ouder.

We kijken ook naar sekseverschillen in de samenhang tussen de ondersteuning die de ouders van elkaar ervaren en de ondersteuning die zij hun kinderen geven. Hoewel in het review artikel van Erel en Burman (1995) geconcludeerd wordt dat er geen invloed van de sekse van ouder of kind is, zijn er verschillende onderzoeken die een dergelijke invloed wel gevonden hebben. Zo werd in een onderzoek van Merig et al. (1993) gevonden dat de kwaliteit van de ouderrelatie een grotere invloed heeft op de rol van de vader dan op de rol van de moeder. Vooral de vader-dochter relatie bleek kwetsbaar te zijn voor de effecten van de relatie tussen ouders. Wanneer de vader ontevreden is over de relatie met zijn partner, laat hij meer negativiteit in interacties met zijn dochter zien dan wanneer de vader tevreden is. Bij de moeder-kind relatie werden eveneens effecten van de relatie met de partner gevonden, maar deze waren meer afhankelijk van het gedrag van het kind.

Wilson en Gottman (1995) vonden dat de relatie tussen de vader en de zoon niet beïnvloed wordt door de kwaliteit van de relatie tussen de ouders. Bij moeders werd een ander verband gevonden. De relatie tussen moeder en kind werd beïnvloed door de relatie tussen de ouders, ongeacht het geslacht van het kind. Wanneer moeders ontevreden waren over de relatie met hun partner, gebruikten ze meer autoritaire opvoedingstechnieken. Daarnaast werd in een studie van Gronlick et

al. (1996) een samenhang gevonden tussen de ervaren stress door de moeder en het bieden van structuur aan het kind. Deze samenhang werd niet gevonden bij de vader.

Geconcludeerd kan worden dat verschillende onderzoeken uiteenlopende resultaten vinden met betrekking tot de invloed van sekse op het verband tussen ouderrelatie en gegeven ondersteuning. Daarom wordt geen specifieke hypothese met betrekking tot de invloed van sekse geformuleerd.

Samenvattend zal in dit onderzoek onderzocht worden of de relatie tussen de ouders (in termen van de mate van ondersteuning die beiden van elkaar ervaren) invloed heeft op de ondersteuning die zij hun adolescente kinderen geven. Daarbij wordt tevens gekeken naar de invloed van de leeftijd van de ouder en de sekse van zowel de ouder als de adolescent.

De ondersteuning die de ouders van elkaar ervaren wordt gemeten door rapportage van de ouders zelf, de ondersteuning die de ouder aan de adolescent geeft is in dit onderzoek gemeten door de adolescenten hun ervaren ondersteuning te laten rapporteren. Hierdoor kan een eventueel gevonden samenhang tussen ondersteuning door de partner en ondersteuning aan het kind niet het gevolg zijn van een methodisch artefact (een zogenaamde 'reporter-bias', wanneer bijvoorbeeld de zelfwaardering van de ouder beide variabelen zou beïnvloeden).

Methode van onderzoek

Proefpersonen

Drieëntwintig representatieve gemeenten in Nederland stelden adreslijsten ter beschikking van twee-ouder gezinnen met minimaal twee adolescenten. Daaruit is op basis van toeval een aantal gezinnen geselecteerd. Deze gezinnen kregen een brief, waarin stond dat ze eventueel door interviewers zouden worden opgebeld om hun medewerking te vragen. De adolescenten werd bij deelname een LC-bon in het vooruitzicht gesteld. 44.4% van de benaderde gezinnen wilde meewerken. Om de leeftijd en de sekse van de adolescenten goed te verdelen over deze steekproef, werden gezinnen in enkele gevallen hierop geselecteerd. Uiteindelijk participeerden 288 gezinnen in dit onderzoek.

Voor het onderzoek in dit artikel werden van 144 gezinnen alleen de gegevens van de jongste adolescent gebruikt en van de andere 144 gezinnen de gegevens van de oudste adolescent. Dit werd gedaan om een zo groot mogelijke spreiding over de adolescentie te houden, maar tegelijkertijd niet meer dan één kind per gezin in de analyses te betrekken (om een afhankelijkheid van de data te voorkomen).

Er deden 139 (48,3%) jongens en 149 (51,7%) meisjes aan het onderzoek mee. De gemiddelde leeftijd van de adolescenten was 13.5 jaar, variërend van 11.1 tot 16.0 jaar. De gemiddelde leeftijd van de vaders was 43.9 jaar; variërend van 34.0 tot 56.1 jaar. Bij de moeders was de gemiddelde leeftijd 41.7 jaar, variërend van 34.0 tot 51.2 jaar.

Materiaal

In een korte biografische vragenlijst werd informatie verzameld met betrekking tot onder andere de leeftijd en sekse van de proefpersoon.

De ervaren relationele ondersteuning van de gezinsleden werd gemeten met de Relationele Ondersteuningvragenlijst (Scholte et al., 1998). In deze vragenlijst worden de vijf genoemde dimensies van relationele ondersteuning onderscheiden, te weten Emotionele Ondersteuning (voorbeelditem: 'Deze persoon laat merken dat hij/zij van mij houdt'), Kwaliteit van Informatie (voorbeelditem: 'Deze persoon maakt mij duidelijk waarom hij/zij iets fout vindt, of waarom iets niet mag of kan'), Respect voor Autonomie (voorbeelditem: 'Deze persoon stelt strikte eisen en grenzen'), Convergentie van Doelen (voorbeelditem: 'Deze persoon heeft kritiek op mijn ideeën over godsdienst, levensovertuiging of maatschappelijke betrokkenheid') en Acceptatie als persoon (voorbeelditem: 'Deze persoon neemt me zoals ik ben').

Elke dimensie wordt door zes items gemeten, behalve de dimensie Acceptatie als persoon die door drie items gemeten wordt. De items werden beantwoord op een vijf-puntsschaal. Adolescenten gaven bij elk item aan in hoeverre dit van toepassing was op hun vader en hun moeder. Beide ouders gaven aan in hoeverre de items van toepassing waren op hun partner.

De betrouwbaarheid van de verschillende ondersteuningsdimensies (over de verschillende combinaties van beoordelaar en beoordeelde) was gemiddeld .62 (Cronbach's Alpha). De gemiddelde correlatie tussen twee dimensies van relationele ondersteuning die een beoordelaar van een beoordeelde ervaart, is .46 (range .18 - .72). Hieruit blijkt dat dimensies onderling weliswaar redelijk sterk correleren, maar dat de correlaties niet zo hoog zijn dat de dimensies hetzelfde zouden meten. Naast de vijf ondersteuningsdimensies zal in dit onderzoek ook gebruik worden gemaakt van een dimensie 'algemene ondersteuning', dat wil zeggen de (rekenkundig) gemiddelde ondersteuning die een individu van een gezinslid ervaart over alle dimensies.

Procedure

Een interviewer bezocht de gezinnen thuis en vroeg aan beide ouders en de twee adolescente kinderen de vragenlijsten gelijktijdig in te vullen. De interviewer bleef bij het gezin totdat iedereen de vragenlijst had ingevuld en zag er op toe dat de gezinsleden de vragenlijsten afzonderlijk invulden. Na afloop kregen de adolescenten de beloofde LC-bonnen.

Resultaten

De invloed van de kwaliteit van de ouderrelatie op de ondersteuning die de ouder aan de adolescent geeft

Onderzocht is of de kwaliteit van de ouderrelatie, gemeten als de ondersteuning die ouders van hun partner ervaren, invloed heeft op de ondersteuning die zij aan hun adolescenten geven. Beide ouders zijn hiervoor ingedeeld op basis van de hoeveelheid algemene ondersteuning die zij van hun partner ervaarden. Ouders die minimaal een halve standaarddeviatie (SD) [\[2\]](#) minder dan gemiddeld ervaarden, behoorden tot de groep die relatief weinig ondersteuning van de partner ervaart. Ouders die minimaal een halve SD meer dan gemiddeld ervaarden kwamen in de groep die relatief veel ondersteuning ervaart. In de groep met gemiddeld ervaren ondersteuning zaten ouders die minder dan een halve SD van het gemiddelde afweken. Met behulp van MANOVA's werd onderzocht of de drie groepen ouders significant verschillen in de ondersteuning die ze op verschillende dimensies aan hun adolescenten geven (zie tabel 1). De onafhankelijke variabele is hierbij de groepsindeling met

betrekking tot de ondersteuning die de ouder van de partner ervaart. De ondersteuning die de ouder op de verschillende ondersteuningsdimensies aan de adolescent geeft, zijn de afhankelijke variabelen.

Uit univariate analyses bleek dat vaders die veel ondersteuning van hun partner ervaren, significant meer Emotionele Ondersteuning en Kwaliteit van Informatie aan hun adolescente kinderen geven dan vaders die weinig ondersteuning van de partner ervaren.

Moeders die weinig, gemiddeld of veel ondersteuning van hun partner ervaren, verschilden niet significant in de ondersteuning die ze aan hun adolescente kinderen geven. Blijkbaar heeft de ondersteuning die moeders van hun partner ervaren geen invloed op de ondersteuning die zij aan hun kinderen geven.

De invloed van de leeftijd van de ouder op het verband tussen ouderrelatie en gegeven ondersteuning

Vervolgens is gekeken of de leeftijd van de ouder van invloed is op de samenhang tussen de ondersteuning die ouders van hun partners ervaren en de ondersteuning die zij aan hun adolescente kinderen geven. Om dat te onderzoeken zijn de MANOVA's uit tabel 1 herhaald met leeftijd van de ouder als covariaat, waarbij gekeken werd naar het interactie-effect van ondersteuning in de ouderrelatie en leeftijd van de ouder. Uit deze analyse komt naar voren dat de leeftijd van de moeder geen invloed heeft op de relatie tussen de ondersteuning die de moeder van haar partner ervaart en de ondersteuning die zij aan haar adolescente kind biedt. Voor de vader werd wel een interactie-effect gevonden, namelijk voor de Convergentie van Doelen die de vader aan de adolescent geeft ($F=2.59$, $p<0.05$). Voor vaders die veel ondersteuning van hun partner ervaren, blijkt dat hoe ouder de vader is, hoe meer Convergentie van Doelen hij aan zijn adolescente kind geeft. De leeftijd van de vader heeft echter geen effect op de andere ondersteuningsdimensies.

Tabel 1. De ondersteuning die adolescenten van hun ouders ervaren, ingedeeld naar hoeveelheid ondersteuning die de ouder van zijn of haar partner ervaart.

Dimensie	Vader			F
	weinig (n=72)	gemiddeld (n=108)	veel (n=102)	
Algemene ondersteuning	4.00 (.50)	4.13 (.46)	4.16 (.51)	2.69
Acceptatie als persoon	4.41 (.65)	4.57 (.56)	4.57 (.67)	1.82
Convergentie van Doelen	3.73 (.81)	3.86 (.67)	3.84 (.72)	0.76
Emotionele Ondersteuning	4.29 (.60) ^a	4.44 (.56) ^{ab}	4.54 (.54) ^b	3.81*
Kwaliteit van Informatie	3.92 (.68) ^a	4.08 (.62) ^{ab}	4.21 (.61) ^b	4.59*
Respect voor Autonomie	3.63 (.49)	3.74 (.61)	3.65 (.64)	0.94

Dimensie	Moeder			F
	weinig (n=72)	gemiddeld (n=117)	veel (n=92)	
Algemene ondersteuning	4.10 (.47)	4.17 (.42)	4.17 (.57)	1.01
Acceptatie als persoon	4.51 (.63)	4.61 (.52)	4.66 (.52)	1.62
Convergentie van Doelen	3.79 (.75)	3.85 (.71)	3.77 (.74)	0.47
Emotionele Ondersteuning	4.48 (.49)	4.53 (.44)	4.58 (.49)	0.93
Kwaliteit van Informatie	4.08 (.57)	4.23 (.53)	4.27 (.61)	2.45
Respect voor Autonomie	3.64 (.60)	3.67 (.55)	3.68 (.60)	0.11

* $p < 0.05$.

Noot:

Standaarddeviaties staan tussen haakjes weergegeven. Verschillende superscripten geven significante verschillen tussen gemiddelden weer.

De invloed van de sekse van de ouder en de adolescent op het verband tussen ouderrelatie en gegeven ondersteuning

De mate waarin de ondersteuning die ouders van hun partner ervaren van invloed is op de ondersteuning die ouders aan hun adolescenten geven, zou kunnen worden beïnvloed door de sekse van zowel de ouder als het kind. Om dat te onderzoeken zijn de analyses uit tabel 1 herhaald voor vier aparte dyades, te weten de vader-zoon, vader-dochter, moeder-zoon en moeder-dochter dyade. De ouders zijn weer op basis van ervaren algemene ondersteuning in drie groepen ingedeeld, en wederom werd gekeken naar de hoeveelheid ondersteuning (algemeen en op specifieke dimensies) die ouders in de verschillende groepen hun kinderen gaven.

Bij de vader-zoon relatie bleken de drie groepen vaders niet significant te verschillen in de ondersteuning die vaders aan hun zonen geven. Ook binnen de moeder-zoon relatie verschilden de drie groepen moeders op niet één van de dimensies significant van elkaar. Blijkbaar wordt de ondersteuning die vaders en moeders aan hun zonen geven, niet beïnvloed door de mate waarin zij

ondersteuning van hun partner ervaren.

Voor de vader-dochter relatie bleek er een significant verschil tussen de groepen op de dimensie Kwaliteit van Informatie ($F=4.84$; $p<0.01$) en Respect voor Autonomie ($F=3.89$, $p<0.05$). Vaders die veel ondersteuning van hun partner ervaren, geven significant meer Kwaliteit van Informatie aan dochters dan vaders die weinig of gemiddelde partnerondersteuning ervaren. Bij Respect voor Autonomie werd een curvilineair verband gevonden: vaders die gemiddelde ondersteuning van hun partner ervaren, hebben significant meer Respect voor Autonomie ten opzichte van dochters dan vaders die weinig of veel ondersteuning van hun partner ervaren.

Ook voor de moeder-dochter relatie bleek dat de groepen significant verschillen in de ervaren Kwaliteit van Informatie ($F=5.88$; $p<0.01$). Moeders die veel ondersteuning van hun partner ervaren, geven significant meer Kwaliteit van Informatie aan hun dochter dan moeders die weinig of gemiddelde ondersteuning van hun partner ervaren.

Conclusies en discussie

De centrale hypothese in dit onderzoek was dat ouders minder ondersteuning aan hun adolescenten geven, wanneer ze zelf weinig ondersteuning van hun partner ervaren. Deze hypothese is gedeeltelijk bevestigd.

Vaders die weinig ondersteuning van hun partner ervaren, geven significant minder ondersteuning, in het bijzonder emotionele ondersteuning en kwaliteit van informatie, aan hun adolescenten dan vaders die veel ondersteuning ervaren. Het gegeven dat alleen de vergelijkingen tussen de twee uiterste groepen significant waren, wijst erop dat de effecten dus pas aan het licht komen bij relatief grote verschillen in ervaren ondersteuning en niet bij verschillen met een gemiddelde groep.

De verschillen in ondersteuning die de moeder aan de adolescent geeft als gevolg van de ondersteuning die zij van haar partner ervaart, zijn niet significant. Een mogelijke oorzaak is dat de moeder meer verantwoordelijkheid heeft voor haar kinderen dan de vader. Omdat de moeder-kind relatie dus een meer 'verplichtende' basis heeft, wordt de invloed van andere factoren mogelijk minder. Moeder kan zich minder permitteren om zich te laten beïnvloeden door de ouderrelatie, aangezien zij veelal de primaire verzorger is.

Wanneer de sekse van de adolescent bij de analyses betrokken wordt, blijkt de moeder-dochter relatie op één dimensie echter wel gevoelig voor de ondersteuning die moeder van haar partner ervaart. Moeders die veel ondersteuning ervaren, geven meer kwaliteit van informatie aan hun dochter dan moeders die weinig of gemiddelde ondersteuning ervaren. Opmerkelijk is dat de vader-dochter relatie op dezelfde manier wordt beïnvloed. Ook in de vader-dochter relatie wordt de kwaliteit van informatie beïnvloed door de kwaliteit van de ouderrelatie. Vaders die weinig of gemiddelde ondersteuning ervaren, geven kwalitatief mindere informatie aan hun dochter dan vaders die veel ondersteuning ervaren. Mogelijk lijdt de kwaliteit van informatie aan dochters (in feite een afspiegeling van de communicatie binnen het gezin) onder een minder ondersteunende ouderrelatie. Ook het respect voor autonomie in de vader-dochter relatie werd beïnvloed door de kwaliteit van de ouderrelatie, hoewel niet precies zoals verwacht: vaders die gemiddelde ondersteuning van hun partner ervaren tonen meer respect voor de autonomie van dochters dan

vaders die weinig of veel ondersteuning van hun partner ervaren. Replicatie van dit curvilineair effect en de oorzaak ervan zou voorwerp van verder onderzoek kunnen zijn. De ondersteuning die vaders en moeders aan hun zonen geven, wordt niet beïnvloed door de ondersteuning die zij van hun partner ervaren.

Duidelijk is dus geworden dat de kwaliteit van de relatie tussen ouders een groter effect heeft op de ondersteuning die vaders aan hun kinderen geven dan op de ondersteuning die moeders aan hun kinderen geven. Bovendien wordt de relatie van beide ouders met hun dochter meer beïnvloed dan die met hun zoon. Ook in het onderzoek van Merig et al. (1993) bleek dat de kwaliteit van de ouderrelatie een grotere invloed heeft op de rol van de vader, vooral in de vader-dochterrelatie.

De leeftijd van de ouder bleek maar in één aspect van invloed op de samenhang tussen de kwaliteit van de ouderrelatie en de ondersteuning die ouders aan hun kinderen geven. In de groep vaders die veel ondersteuning van de partner rapporteren, neemt de mate waarin de vader convergentie van doelen aan de adolescent biedt toe naarmate de vader ouder wordt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de leeftijd geen grote invloed heeft op het verband tussen de ouderrelatie en de ondersteuning die ouders aan hun kinderen geven. Blijkbaar is het curvilineaire patroon in tevredenheid over de kwaliteit van de ouderrelatie (Levenson et al., 1993; Reedy et al., 1981) afhankelijk van de ontwikkelingsfase van het kind en nauwelijks van de leeftijd van de ouder.

Dat er in dit onderzoek relatief weinig effecten werden gevonden lijkt strijdig met de onderzoeken die eerder zijn beschreven. Een verschil tussen de steekproef in dit onderzoek en in andere onderzoeken is mogelijk van invloed. De hypothesen zijn namelijk gebaseerd op onderzoeken waarin de ouderrelaties waarschijnlijk veel minder goed zijn dan in deze steekproef. Mogelijk heeft de kwaliteit van de ouderrelatie pas invloed op de kwaliteit van de gegeven ondersteuning wanneer de ouderrelatie erg slecht is. Het kan zijn dat bijvoorbeeld de moeder pas meer grenzen aan het gedrag van de kinderen gaat stellen wanneer ze heel weinig ondersteuning van haar man ervaart. De kans is groot dat er maar weinig van dit soort ouderrelaties in deze steekproef zaten.

Een andere verklaring voor de relatief kleine invloed van de ouderrelatie op de ondersteuning van ouders aan kinderen wordt gegeven door Fincham et al. (1994). Zij stellen dat de veronderstelling dat huwelijksconflicten via een invloed op het ouderschap de ontwikkeling van kinderen beïnvloeden, te simplistisch is. De relatie tussen huwelijksconflicten, disciplinerings technieken en het gedrag van kinderen is waarschijnlijk transactioneel in plaats van lineair. Zij vonden dat conflicten tussen ouders over opvoedingsvraagstukken zich vaak uiten in inconsistente regels, verwachtingen en reacties van de ouders op het gedrag van het kind, die weer geassocieerd zijn met aanpassingsproblemen bij kinderen. Moeilijke kinderen creëren echter meer onenigheden tussen de ouders over de opvoeding, wat op zijn beurt weer het probleemgedrag van het kind kan doen toenemen. Conflicten tussen ouders over opvoedingsvraagstukken bleken bovendien een betere voorspeller voor aanpassingsproblemen van kinderen dan conflicten in het algemeen. Misschien geldt hetzelfde voor ondersteuning en heeft ondersteuning van de partner bij de opvoeding meer invloed op de ondersteuning die ouders aan hun kinderen geven dan ondersteuning van de partner in het algemeen.

Terugkerend naar de hoofdvraagstelling van dit onderzoek, concluderen we dat de kwaliteit van de

ouderrelatie een invloed heeft op de ondersteuning die ouders hun adolescente kinderen geven. Met name voor communicatie-gerelateerde aspecten in de ouder-dochter relatie is dit effect terug te vinden. Deze resultaten kunnen mogelijk worden gebruikt in de praktijk van jeugdhulpverlening. Wanneer het ontwikkelingsproces van een adolescent verstoord verloopt, kan een verstoorde ouderrelatie ten grondslag liggen aan de problemen van de adolescent, vooral voor meisjes. Het is dus belangrijk om deze mogelijkheid bij de diagnostiek na te gaan en eventueel de interventie hierop aan te sluiten.

Literatuur

Aken, M.A.G. van, Lieshout, C.F.M. van, Scholte, R.H.J. & Branje, S.J.T. (1999). Relational support and person characteristics in adolescence. *Journal of Adolescence*, 22, 819-833.

Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.

Cochran, M. (1990). Personal networks in the ecology of human development. In M. Cochran, M. Lerner, D. Riley, L. Gunnarsson & C.R. Henderson Jr (Eds.), *Extending families. Personal networks of parents and their children* (pp.3-35). Cambridge: Cambridge University Press.

Erel, O. & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132.

Fincham, F.D., Grych, J.H. & Osborne, L.N. (1994). Does marital conflict cause child maladjustment? Directions and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology*, 8, 128-140.

Grolnick, W.S., Weiss, L., McKenzie, L. & Wrightman, J. (1996). Contextual, cognitive, and adolescent factors associated with parenting in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 25, 33-54.

Holmbeck, G.N., Paikoff, R.L. & Brooks-Gunn, J. (1995). Parenting adolescents. In M.H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Vol. 1. Children and parenting* (pp.91-119). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Levenson, R.W., Carstensen, L.L. & Gottman, J.M. (1993). Long-term marriage: Age, gender and satisfaction. *Psychology and Aging*, 8, 301-313.

Lieshout, C.F.M van & Aken, M.A.G. van (1995). Ontwikkelingstaken, persoonlijkheidsontwikkeling en relationele ondersteuning. In J. Gerris (Red.), *Gezin: Onderzoek en diagnostiek* (pp.62-74). Assen: Van Gorcum.

Lieshout, C.F.M. van, Cillessen, A.H.N. & Haselager, G.J.T. (1999). Interpersonal support and individual development. In W.A. Collins & B. Laursen (Eds.), *Relationships as developmental contexts: The 29th Minnesota Symposia on Child Psychology* (pp. 37-60). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Merig, P.K., Cowan, P.A. & Pape Cowan, C. (1993). Marital quality and gender differences in parent-child interaction. *Development Psychology*, 29, 931-939.

Reedy, M. N., Birren, J.E. & Warner Schaie, K.W. (1981). Age and sex differences in satisfying love relationship across the adult life span. *Human development*, 24, 52-66.

Scholte, R.H.J., Lieshout, C.F.M. van & Aken, M.A.G. van (1998). *Relational support in adolescence: factors, types and adjustment*. Katholieke Universiteit Nijmegen: submitted manuscript.

Silverberg, S.B. (1996). Parents' well-being at their children's transition to adolescence. In C.D. Ryff & M.M. Seltzer (Eds.), *The parental experience in midlife* (pp. 215-255). Chicago: The University of Chicago Press.

Slot, W. & Spanjaard, H. (1996). Ontwikkelingstaken voor ouders van jonge kinderen. Het competentiemodel en gezinsgerichte hulpverlening. *Jeugd en samenleving*, 26, 3-19.

Sroufe, L.A., Cooper, R.G. & DeHart, G.B. (1992). *Child development: Its nature and course* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.

Wilson, B.J. & Gottman, J.M. (1995). Marital interaction and parenting. In M.H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Vol. 4. Applied and practical parenting* (pp.33-57). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Noten

[1] Dit artikel is een bewerking van de doctoraalscriptie Ontwikkelingspsychologie van de eerste auteur. De data voor dit onderzoek werden verzameld in het kader van een onderzoeksproject (TWVF-MAMM) van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de K.U. Nijmegen. Het onderzoek werd verder mogelijk gemaakt door bijdragen van NWO (projectnr 575-26-001) en de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht.

[2] Er is gekozen voor een afbreekpunt waarbij wel duidelijk onderscheidbare groepen ontstaan, maar waarbij die groepen niet te klein worden.